

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

- Dansk Numismatisk Forening • Føroya Myntsavnarafélag • Myntsafnarafélag Íslands •
- Norsk Numismatisk Forening • Numismatiska Föreningen i Åbo • Skånes Numismatiska Förening •
- Suomen Numismaattinen Yhdistys • Svenska Numismatiska Föreningen •
- Nationalmuseets Myntkabinett • Den kgl. Mønt- og Medaillesamling • Kungl. Myntkabinettet •
- Myntsafn Seðlabanka og Þjóðminjasafns • Numismatiska Forskningsgruppen •
- Kulturhistorisk Museum, Universitetet i Oslo Myntkabinett •

Nominalangivelser på greske mynter

*Guldmønten fra Lejre-skatten – En unik
vesteuropæisk imitation af Justinians solidus*

*Haner og skib – Nyt eksemplar af sjælden
mønttype fra 800-tallets Hedeby*

Speciedaler 1704, København

Elias Brenners sigillstamp

2 skilling i rent sølv – af interesse for kongehuset

C. J. Thomsen som 18-årig på møntauktion

Nr. 3 • August 2012

2 skilling i rent sølv – af interesse for kongehuset

Af Frank Pedersen

For cirka tre år siden skrev jeg i dette blad¹, at 2 skillingen 1784, CHL, Hede 33B², med overvejende sandsynlighed er en prøvemønt relateret til en påtænkt udmøntning af 2 skillinger i København. Det har nu vist sig at være forkert – mønten, der kun er kendt i tre eksemplarer, er ikke en prøvemønt, men tilhører en noget usædvanlig udmøntning, der fandt sted i sommeren 1784. Det fremgår af i en brevveksling³ mellem det danske Finanskollegium (datidens finansministerium), møntdirektør Knoph og møntmester Lyng i København.

Udmøntningsordren

Finanskollegiet skrev den 15. juni 1784 til møntdirektør Knoph og anmodede om udmøntning af nogle 2 skillinge på foranledning af konferensråd professor Hübner⁴. Skrivelsen havde følgende indhold:

Pro Memoria.

H^e EtatsRaaden anmodes herved at beordre Myntmester Lyng efter H^e Conferents-Raad og Professor Hübners forlangende at foranstalte udpræget på 2 skls Stempler nogle Stker udi Sölv og Metal, og lade bemeldte Conferents-Raad Hübner være disse udprægede Piecer derefter følgagtige, samt hertil indberette hvor mange Styker af hver Sort der blive udprægede.

Finance-Collegium den 15 Junii 1784.

Agerskov Zoëga

Til

Hr Etats-Raad og Mynt Directeur Knoph

Udmøntningsordren er ikke særlig fyldestgørende – der siges eksempelvis ikke noget om, hvor mange mønter, der ønskedes, eller hvilken vægt og lodighed de skulle have. En del er formentlig aftalt mundtligt – den 23. juni 1784 fortalte møntmester Lyng således møntdirektør Knop, at han (Lyng) havde talt med professor Hübner og meddelt, at Mønten ikke havde brugbare 2 skillings-stempler i behold. Hertil havde Hübner svaret, at det var kronprinsens ordre, at disse mønter skulle præges. Lyng havde derfor straks ladet smede et par stempler og sendt disse til gravering hos medaljør Bauert. Knoph rapporterede dagen efter til Finanskollegiet om Lyngs dispositioner, som kollegiet selvfølgelig godkendte.

Udmøntningen

Den 29. juni kunne Lyng rapportere om udmøntningsresultatet:

Pro Memoria.

I underdanig følge det høyevelige Finance=Collegii Ordre af 15de i denne, er for H^e Conference=Raad Hübner, af det, af ham der til leverte fiine Sölv, præget 7 Støkker med 2 Skillings Præg, med Aars=Tal 1784 og mine Navne=Bogstaver C:H:L.: Liigeledes, eftter at det, fra disse Støkker overblevne Sölv, var beskikket med Kobber til 2 Skill^e Gehalt, er og Slaget 19 Støkker á 5½ lödig, med forbemældte Stempler. Hvilket H^e Etats=Raaden ville behage at indberætte det høyevel: Finance=Collegium.

CHL Lyng

Khvns kongl: Mynt d: 29de Jun: 1784:

Til

S.T. H^e Etats=Rd Knoph

Som det ses af skrivelsen, fik Mønten leveret en vis mængde rent sølv, hvoraf blev præget 7 mønter i rent sølv og 19 mønter i legeret sølv (normal 2 skillings lødighed), alle med årstal 1784 og Lyngs initialer CHL. Der siges intet om vægten af det leverede sølv og fortsat intet om mønternes vægt; det er derfor ikke umiddelbart muligt at forklare, hvorfor det endte med de to møntgrupper på henholdsvis 7 og 19 mønter, og hvem der traf beslutning herom.

Relationen til piedfort mønterne

Der er ingen tvivl om, at de tre piedfort-mønter tilhører den omtalte udmøntning. Dels er der fuld overensstemmelse mellem piedfort-mønternes udseende og beskrivelsen af mønterne i møntmester Lyngs rapportering, dels kendes der ikke til andre 2 skillings-udmøntninger i København i 1784. Tilhørsforholdet blev til fulde bekræftet ved en massefylde-bestemmelse af piedfort-eksemplaret ved Den kongelige Mønt- og Medaillesamling⁵ (fig.), som viste, at denne mønt er præget i rent sølv⁶, og som desuden gjorde det muligt at fastslå, at mønten er en af de 7 mønter, der prægedes i rent sølv. Det kunne være interessant at få foretaget en tilsvarende undersøgelse af de to piedfort-mønter i Stockholm og Lund.

Konklusion

- De tre kendte piedfort-mønter er ikke prøvemønter, men tilhører en udmøntning i København i slutningen af juni 1784.
- Udmøntningen blev beordret af kronprins Frederik (den senere Frederik VI).
- Der blev præget 7 stk. 2-skillinger i rent sølv og 19 stk. med normal 2 skillings lødighed.
- Stemplerne graveredes af stempelskærer J. Bauert, og der blev kun anvendt et par.

Det vides desværre ikke, hvad der var formålet med mønterne, og derfor heller ikke, hvad der fik kongehuset til at interessere sig for almuemønter. Udmøntningstidspunktet leder umiddelbart tanken til begivenhederne i april 1784, hvor kronprins Frederik reelt overtog den enevældige magt i Danmark. Kan udmøntningen være et spøgefuldt påfund fra kronprinsens side, for eksempel affødt af en tilfældig snak om "skillinger" i statsrådet? – en fantasifuld gisning, javist, men en "kongelig" udmøntning af 2 skillinger kalder da på utraditionelle forestillinger!

Piedfort-mønterne er 3 af 26 mønter. Hvor er de resterende 23?

1 Frank Pedersen, "2 skilling 1784 – en piedfort-mønt fra København med stempler af J.E. Bauert", *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*, Nr. 1, februar 2009, s. 27-30.

2 Holger Hede, *Danmarks og Norges Mønter 1541 · 1814 · 1977*, Dansk Numismatisk Forening, 3. rev. udgave 1978.

3 Rigsarkivet, København, Finansskattedirektionen, Assignationskontoret, Dansk-Norske Afdeling: Indkomne sager til møntjournalen (1771-1792) og Den kongelige Mønt, Mønten i København, Indkomne breve (1692-1873).

4 Martin Hübner, 1723-1795, dansk jurist og konferensråd. Kommitteret i Rentekammeret fra 1765. http://da.wikipedia.org/wiki/Martin_H%C3%BCbner

5 Den kongelig Mønt- og Medaillesamling erhvervede mønten, via Samlingens Venneskab, fra Bruuns samling i 2011. Se L. E. Bruuns *Mønt- og Medaille Samling*, København 1928, nr. 7857 og Preben Nielsen, "Lars Emil Bruuns samling flyttet", *Numismatisk Rapport* 111, november 2011, s. 23.

6 Tak til Den kongelige Mønt- og Medaillesamling for tilladelsen til massefylde-bestemmelsen af mønten og til Sven Aagaard for udførelsen heraf.